

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Úloha občanské společnosti ve vztazích mezi EU a Černou Horou

(2011/C 18/03)

Zpravodajka: **paní DRBALOVÁ**

Dopisem ze dne 14. července 2009 komisařka Margot WALLSTRÖM a komisař Olli REHN požádali Evropský hospodářský a sociální výbor o vypracování průzkumného stanoviska k tématu

Úloha občanské společnosti ve vztazích mezi EU a Černou Horou.

Specializovaná sekce Vnější vztahy, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 12. dubna 2010.

Na 462. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 28. a 29. dubna 2010 (jednání dne 28. dubna), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 101 hlasy pro a 6 členů se zdrželo hlasování.

1. Doporučení ke zvýšení přínosu tohoto stanoviska pro Černou Horu i Evropskou unii

Parlamentu Černé Hory:

1.1 Postup jmenování zástupců nevládních organizací do Národní rady pro evropskou integraci⁽¹⁾ by měl být definován právním předpisem vzešlým z parlamentu a měl by být založen na jasných kritériích věrohodnosti a legitimacy nevládních organizací osvědčených v záležitostech EU.

1.2 Zákon o dobrovolnících, který bude teprve schvalován, by měl zohlednit stanoviska nevládních organizací.

Vládě Černé Hory:

1.3 V souladu s doporučeními uvedenými ve zprávě Evropské komise o pokroku zintenzivnit boj proti korupci. Korupce nadále zůstává přítomna v mnoha oblastech a stále představuje zvláště závažný problém.

1.4 Mělo by být zintenzivněno provádění přijaté Národní strategie pro spolupráci mezi vládou Černé Hory a nevládními organizacemi. V souladu s duchem existujících předpisů by měl být vytvořen jasný mechanismus umožňující skutečné zastoupení nevládních organizací v různých orgánech, zejména pak v plánované Radě pro spolupráci s nevládními organizacemi, kam by zástupci nevládních organizací neměli být vybíráni vládou, ale pouze ověření co do kritéria způsobilosti.

⁽¹⁾ Národní rada pro evropskou integraci pracuje v rámci Parlamentu, vedle poslanců však zahrnuje také zástupce z řad soudců, nevládních organizací, Černošské univerzity, Akademie věd Černé Hory, Sociální rady a Kanceláře prezidenta.

1.5 Úřad vlády pro spolupráci s nevládními organizacemi disponuje pouze velmi omezenými lidskými i technickými zdroji, jimiž by mohl vládní organizace řádně podpořit a zajistit jejich další rozvoj v Černé Hoře. Vysokou prioritou musí být plán na vytvoření vládní rady pro nevládní organizace se skutečnými zástupci nevládních organizací.

1.6 Je třeba jasně specifikovat daňové předpisy pro nevládní organizace a případně je doplnit dalšími předpisy. Nevládní organizace by měly být rovněž zapojeny do veřejných diskuzí o navrhovaných právních a správních předpisech, aby tak přispěly k procesu sblížení černošských právních předpisů s normami EU a s osvědčenými postupy. To platí rovněž pro aktualizace Národního plánu pro integraci a programování pomoci v rámci NPP.

1.7 Aby byly zpřístupněny přesné podrobnosti o počtu nevládních organizací a tím se zamezilo manipulacím, je třeba seznam nevládních organizací aktualizovat a uveřejnit na internetové stránce příslušného orgánu. Všechny nevládní organizace by měly pravidelně zveřejňovat zprávy o své činnosti a finanční zprávy, aby tak přispěly k celkovému procesu transparentnosti ve společnosti a ke zvýšení své vlastní důvěryhodnosti. Je nezbytné přijmout vhodný právní základ, tj. právní předpisy k podnikatelským aktivitám v zemědělství, rybolovu a dalších samostatně výdělečných činnostech, a rozšířit právo na členství v odborových organizacích na všechny, nejen na zaměstnance.

1.8 Návrh právního předpisu o reprezentativnosti odborových organizací, který zatím čeká na své schválení, musí vytvořit legislativní rámec, stanovující transparentní a nediskriminační kritéria pro zastoupení odborových organizací a umožnit pluralitu odborů v zemi. Tento právní předpis by měl rovněž stanovit podrobná kritéria reprezentativnosti zaměstnaneckých organizací, stejně jako je tomu v případě odborových organizací.

1.9 Využít potenciálu Sociální rady a používat jí jako účinného nástroje ke konzultacím se sociálními partnery a k jejich informování při řešení veškerých relevantních hospodářských a sociálních otázek.

1.10 Otevřít vládní Výbor pro evropskou integraci zástupcům sociálních partnerů a postupně je zapojit do procesu integrace země do EU.

Evropské komisi:

1.11 Použít v procesu monitorování nových ukazatelů – jednoho pro vývoj občanské společnosti a druhého pro sociální dialog – aby bylo možno napomoci občanské společnosti v lepším a účinnějším zapojení do předvstupního procesu.

1.12 Pokračovat v podpoře partnerství občanské společnosti a rozvoji kapacit a rovněž zapojit občanskou společnost do programování pomoci v rámci NPP a podpořit vytvoření Smíšeného poradního výboru EU-Černá Hora, jakmile bude Černé Hoře přiznán status kandidátské země.

EHSV:

1.13 Bude pokračovat ve spolupráci s organizovanou občanskou společností Černé Hory, být nápomocen při předvstupním procesu a podniknout konkrétní kroky k vytvoření Smíšeného poradního výboru EU-Černá Hora.

2. Základní čísla a fakta o zemi

2.1 Rozpad Jugoslávské federace po roce 1989 zanechal Černou Horu ve svízelném postavení. V letech 1991 a 1992 se od Jugoslávie odtrhlo Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina a Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Srbsko a Černá Hora se 27. dubna 1992 spojily a v Bělehradu přijaly ústavu Svazové republiky Jugoslávie. Ačkoli Černá Hora potvrdila své politické sepjetí se Srbskem, pocit náležitosti ke zřetelné černohorské identitě se zde dále upevňoval. 4. února 2003 byla přijata Ústavní listina o Státním společenství Srbska a Černé Hory.

2.2 Republika Černá Hora uspořádala 21. května 2006 úspěšné referendum o nezávislosti a poté 3. června nezávislost vyhlásila.

2.3 S rozlohou 13 812 km² a s 620 145 obyvateli je nejmenším státem západního Balkánu, který rovněž buduje svou pozici v rámci širšího regionálního geostrategického a politického kontextu.

2.4 Za jeden z hlavních přínosů je tradičně považováno multietnické složení obyvatel. Většinu tvoří Černohorci (43,16 %), dále Srbové (31,99 %), Bosňáci (7,77 %), Albánci (5,03 %), Muslimové ⁽²⁾ (3,97 %) a Chorvaté (1,10 %).

2.5 V roce 2008 ⁽³⁾ byl HDP na hlavu 4 908 eur (43 % průměru v EU) a nezaměstnanost dosahovala 16,8 %. Průměrná čistá mzda byla 416 eur ⁽⁴⁾, avšak 12,2 % obyvatel žila z méně než 116 eur na měsíc a 4,7 % žila v extrémní chudobě. Inflace maloobchodních cen v roce 2008 byla 9 %. Veřejný dluh činil v roce 2009 1 071,1 milionu eur, neboli 34,7 % HDP ⁽⁵⁾, zatímco domácí zadlužení 426 milionů eur (13,8 %) a vnější dluh 645,2 milionu eur (20,9 %). Gramotnost dospělého obyvatelstva byla 97,5 %.

3. Vztahy EU a Černé hory

3.1 Hlavními úkoly, před nimiž v současnosti Černá Hora stojí, je budování státu a institucí, naplňování norem a kritérií stanovených EU a tím vytváření funkčního právního systému s plným zapojením všech skupin obyvatelstva. Všechny tyto úkoly jsou součástí jednoho procesu, vzájemně se silně ovlivňují, a proto je třeba je chápat v rámci této interakce.

3.2 Vztahy mezi EU a Černou Horou jsou založeny na **dohodě o stabilizaci a přidružení** mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy a Černou Horou a na **prozatímní dohodě o obchodu a obchodních záležitostech, jež byly podepsány v říjnu 2007**. Černá Hora dosáhla jistého pokroku v provádění **evropského partnerství**.

3.3 Od roku 2007 Černá Hora dostává předvstupní finanční pomoc formou **nástroje předvstupní pomoci (NPP)**, který spravuje nová delegace EU v Podgorici. V rámci složky I a II nástroje předvstupní pomoci Černá Hora obdržela: 31,4 mil eur v roce 2007, 32,6 mil eur v roce 2008, 33,3 mil eur v roce 2008.

3.4 Regionální spolupráce a dobré sousedské vztahy tvoří podstatnou součást procesu postupu do Evropské unie. Černá Hora se zapojuje do činnosti regionálních iniciativ včetně **Procesu spolupráce v jihovýchodní Evropě (SEECP), jemuž bude v období 2010–2011 předsedat, a Rady pro regionální spolupráci (RCC), jež nahradila Pakt stability pro jihovýchodní Evropu** a jež usiluje o zasazení do regionálnějšího rámce. Černá Hora předsedala v roce 2009 Středoevropské dohodě o volném obchodu (CEFTA) a je rovněž členem Smlouvy o energetickém společenství a Dohody o společném evropském leteckém prostoru (ECAA).

⁽²⁾ Údaje z úředního sčítání. Muslimové v Černé Hoře v něm, v souladu s praxí v bývalé Jugoslávii, figurují jako samostatná etnická skupina.

⁽³⁾ Eurostat.

⁽⁴⁾ Monstat, <http://www.monstat.org/Mjesecna%20saopstenja.htm>.

⁽⁵⁾ Hospodářský a daňový program 2009–12, 21. ledna 2010.

3.5 Černá Hora pokračovala v posilování dobrých dvoustranných vztahů se sousedními zeměmi a členskými státy EU. Spolupráce se sousedními zeměmi se zintenzivnila zejména v oblasti přeshraniční spolupráce (čtyři programy přeshraniční spolupráce: s Bosnou a Hercegovinou, s Albánií, se Srbskem a s Chorvatskem), vědy a technologie (s Albánií), ochrany menšin (s Chorvatskem) a dvojího občanství (s Bývalou jugoslávskou republikou Makedonií). Vztahy se Srbskem jsou i nadále zatíženy uznáním nezávislosti Kosova⁽⁶⁾ ze strany Černé Hory. Vztahy s Tureckem zůstávají dobré. Byly podepsány dohody o volném obchodu a o dvoustranné obranné spolupráci. Dvoustranné vztahy s Itálií, největším obchodním partnerem Černé Hory z EU, se dále rozvinuly. Největším obchodním partnerem Černé Hory v regionu zůstává Srbsko s 1/3 veškerého černohorského obchodu.

3.6 Z pohledu svého postavení na mezinárodní scéně vykazuje Černá Hora konstantní pokrok. Stala se členem OSN, OBSE, MMF, Rady Evropy a řady dalších regionálních a mezinárodních organizací. Přistoupení k EU je vládou považováno za konečný cíl, který má i širokou podporu veřejnosti⁽⁷⁾.

3.7 **Výroční zpráva o pokroku Černé Hory za rok 2009⁽⁸⁾** popisuje vztahy mezi Černou Horou a Evropskou unií, posuzuje pokrok, jehož Černá Hora dosáhla v plnění **kodaňských politických kritérií**, analyzuje hospodářskou situaci v Černé Hoře a zkoumá schopnost Černé Hory zavést evropské normy, tedy postupně sblížovat svou legislativu a politiky s *acquis*. Uvádí rovněž všechna opatření, která tato země přijala ve snaze vyrovnat se s finanční a hospodářskou krizí.

3.8 Ačkoli zpráva konstatuje značný pokrok v mnoha oblastech, zůstává **černohorská veřejná správa, soudnictví a antikorupční politika** i do budoucna závažným problémem.

3.9 Vláda dále zefektivnila činnost v oblasti evropské integrace a zejména trvale kladla důraz na rychlé přijímání nové legislativy. Je však třeba dělat jasný rozdíl mezi navrhováním a přijímáním nových právních předpisů, což se většinou děje v odpovídajícím časovém rámci a ve většině případů v dobré kvalitě, a mezi jejich prováděním, k němuž často chybí potřebné zdroje nebo politická vůle.

⁽⁶⁾ Podle rezoluce 1244/1999 Rady bezpečnosti Organizace spojených národů.

⁽⁷⁾ Podle průzkumů za několik posledních let podporuje přistoupení k EU mezi 75 a téměř 80 % občanů Černé Hory.

⁽⁸⁾ Výroční zpráva o pokroku Černé Hory za rok 2009, SEC(2009) 1336 doprovází sdělení Evropské komise KOM(2009) 533 *Strategie rozšíření a hlavní výzvy v letech 2008–2009*.

3.10 Klíčovým tématem v roce 2009 byla liberalizace víz: Evropská komise navrhla 15. července systém liberalizovat, pokud Černá Hora splní podmínky pracovního plánu. 30. listopadu 2009 se ministři vnitra Evropské unie formálně dohodli na odstranění vízové povinnosti pro občany Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, Srbska a Černé Hory, vstupující do Schengenského prostoru, a to s účinností od 19. prosince 2009.

3.11 Co se týče **hospodářských kritérií**, podařilo se zachovat domácí **konsenzus o základních prvcích hospodářské politiky**. Fungování tržního mechanismu bylo oslabeno rozsahem změn probíhajících v platební bilanci a finančním sektoru. Veřejné finance se v roce 2009 octly pod narůstajícím tlakem. **Makroekonomická politika byla ve značné míře ovlivněna finanční krizí**. Soustředila se na provádění opatrnější daňové politiky a urychlování strukturálních reforem.

4. Občanská společnost⁽⁹⁾ v novém socioekonomickém kontextu

4.1 Předběžné připomínky

4.1.1 **Černohorská občanská společnost obecně nemá silné historické kořeny či tradice⁽¹⁰⁾**. První dobrovolnické sdružení orientované především na dobročinné akce spatřilo světlo světa teprve v polovině 19. století. Počátkem 20. století **vznikly první odbory a sdružení pracujících**. S nástupem komunistického režimu v roce 1945 byla nezávislým občanským organizacím zakázána činnost a práce neziskových organizací byla přísně omezena.

4.1.2 Občanská společnost a nevládní organizace jsou v černohorském kontextu synonymy: nevládní organizace jsou součástí občanské společnosti, která – v souladu s metodologií CIVICUS⁽¹¹⁾ – zahrnuje dalších 19 prvků. I když se budeme snažit použít širší kategorie, přesto musíme uznat, že občanskou společnost reprezentují náboženská společenství, odbory, média, profesní sdružení, nadace, sociální hnutí atd. V chápání černohorské společnosti jsou však nevládní organizace ztožňovány s občanskou společností; do značné míry to odpovídá reálnému přínosu nevládních organizací k utváření principů otevřené občanské společnosti a zdravé rovnováhy sil, ukazuje to však také na povážlivě nízkou úroveň společenského aktivismu, potenciálu a iniciativy v jiných kategoriích občanské společnosti.

⁽⁹⁾ Občanskou společností se v širších souvislostech tohoto stanoviska rozumí nevládní organizace, profesní sdružení, organizace sociálních partnerů, spotřebitelé, zemědělci, zástupci svobodných povolání, náboženská společenství, nadace, sociální hnutí, sdělovací prostředky atd.

⁽¹⁰⁾ TRIALOG, Černohorská občanská společnost, Maša Lekić.

⁽¹¹⁾ CIVICUS – Světová aliance pro účast občanů, www.civicus.org.

4.2 Skupina různých zájmů v Černé Hoře

4.2.1 *Právní rámec pro činnost nevládních organizací je pevný* – utváření nevládních organizací je zakotveno v ústavním právu na shromažďování⁽¹²⁾ a podrobněji upraveno zákonem o nevládních organizacích⁽¹³⁾, jakož i mnoha dalšími právními předpisy. Některé aspekty činnosti nevládních organizací však nejsou jasně definovány, zvláště pokud jde o daňový systém, a je ještě prostor na zlepšování. Navíc, návrh právního předpisu o dobrovolnících, schválený 14. ledna 2010 vládou, nezná pozici zástupců nevládních organizací, a zpochybňuje tak celkového ducha tohoto předpisu.

4.2.2 *Registrace nevládních organizací* – Procedura je snadná, což do jisté míry vedlo k registraci značného počtu nevládních organizací. Do roku 2006 byl seznam do spravován Ministerstvem spravedlnosti, poté byl, v souladu se změnami ve vládě, předán Ministerstvu vnitra a veřejné správy. Přibližný počet 4 500 registrovaných nevládních organizací, často uváděný na veřejnosti, neodpovídá skutečnosti, protože seznam není řádně veden, to znamená, že jsou sice přidávány nové organizace, ale ty, jež přestaly existovat, nejsou z celkového uvedeného počtu odečítány. Vláda oznámila, že brzy spustí software, který tyto kontroverzní otázky vyřeší. Kromě toho jsou jako nevládní organizace registrována profesní sdružení, jako asociace zemědělců nebo rybářů, protože pro jejich činnost neexistuje jiný právní základ.

4.2.3 *Veřejné financování* – mnohaleté úsilí nevládních organizací o přístup k veřejným financím vedlo k vyčlenění poměrně značného objemu financí, jež jsou nevládním organizacím formálně k dispozici na místní úrovni (z rozpočtu místních samospráv, přibližně 883 900 eur⁽¹⁴⁾) a na národní úrovni (parlamentní výbor pro přidělování finančních prostředků nevládním organizacím disponuje podle odhadu částkou ve výši 200 000 eur⁽¹⁵⁾ a Výbor pro přidělování části z výnosu loterie částkou 3 440 000 eur⁽¹⁶⁾). Rovněž některá ministerstva disponují zvláštními fondy pro organizace v oblasti své působnosti⁽¹⁷⁾. Celkově by tyto zdroje mohly ve značné míře napomoci rozvoji občanské společnosti. Avšak vzhledem k tomu, že

většina financí, zejména z největšího fondu z výnosu loterie⁽¹⁸⁾, jde do omezeného rozsahu působnosti nevládních organizací, a vzhledem k nedostatečně transparentní činnosti příslušného výboru a k vážným pochybením v přidělování prostředků⁽¹⁹⁾, se tyto prostředky ve skutečnosti nedostávají na většinu aktivních a skutečných nevládních organizací nebo na programy usilující o demokratizaci společnosti. Společným úsilím vládních úředníků a zástupců nevládních organizací byl navržen a vládou v roce 2008 schválen právní předpis o přidělování těchto prostředků, který sice tvoří pevný rámec, jehož uplatňování však zůstává předmětem rozsáhlých manipulací a vážných výhrad⁽²⁰⁾. V roce 2010 bude vytvořena nová meziodvětvová skupina, jejíž snahou bude vypracovat nové právní předpisy, které by tyto problémy vyřešily.

4.2.4 *Financování z mezinárodních zdrojů* – nevládní organizace v Černé Hoře fungovaly hlavně za podpory mezinárodních dárců. V současnosti se toto financování zproblematicovalo, protože mnoho dvoustranných dárců se v souladu se svými prioritami stáhlo, a protože americká pomoc se výrazně snížila, když financování nevládních organizací přenechala na fondech EU, kde jsou příslušné procedury poněkud komplikované. To již začíná vést k situaci, kdy jen největší organizace budou moci přežít a rozvíjet se, zatímco činnost a růst ostatních bude omezen.

4.2.5 *Rozvoj kapacit nevládních organizací* – v nevládních organizacích panuje vysoká míra fluktuace a nedostatek institucionálních grantů, což je omezujícím faktorem dokonce i pro vyvinuté nevládní organizace. Rozsáhlé programy budování kapacit mívalo CRNVO⁽²¹⁾ (Středisko pro demokracii a lidská práva, Černá Hora), ale stažení dárců podporujících tyto aktivity vážně poznamenalo kvantitativní rozsah jeho nabídky. Nová technická podpora organizacím občanské společnosti západního Balkánu⁽²²⁾, financovaná EU, je ve fázi přípravy. Celkově existuje nutnost navazujících programů budování kapacit a rozvoje specifických znalostí a vzdělání v nejrůznějších oblastech, jakož i nutnost institucionálních grantů, jejichž cílem by bylo napomoci individuálnímu budování kapacit. Kromě toho by se

⁽¹²⁾ Ústava byla schválena v říjnu 2006, avšak stejné principy byly zakotveny již v ústavě předešlé.

⁽¹³⁾ Schválen v roce 1999, změněn v roce 2002 a 2007.

⁽¹⁴⁾ Podle údajů z průzkumu CRNVO za rok 2008 bylo plánováno pouze 883 900 eur a skutečně rozděleno bylo 860 764,66 eur.

⁽¹⁵⁾ Údaje z roku 2009.

⁽¹⁶⁾ V souladu s nařízením o přidělování části z výnosu loterie má být 75 % této částky přiděleno nevládním organizacím a zbytek dalším organizacím a institucím. Ze stejného rozpočtu jsou financovány rovněž odměny členů výboru a celý administrativní proces. Tento údaj se vztahuje k roku 2009, přičemž pro rok 2010 je nižší.

⁽¹⁷⁾ Ministerstvo cestovního ruchu, Ministerstvo kultury, sdělovacích prostředků a sportu, Ministerstvo pro lidská práva a práva menšin.

⁽¹⁸⁾ Pokrývá tyto oblasti: 1) sociální péči a humanitární aktivity, 2) potřeby postižených osob, 3) rozvoj sportu, 4) kulturu a technickou kulturu, 5) mimoinstitucionální vzdělávání, 6) boj proti narkotikům a všem formám závislosti.

⁽¹⁹⁾ Zpráva o sledování Centra pro občanské vzdělání o přidělování financí Výborem pro přidělování části z výnosu loterie v roce 2009.

⁽²⁰⁾ Zpráva o sledování Centra pro občanské vzdělání o přidělování financí Výborem pro přidělování části z výnosu loterie v roce 2009.

⁽²¹⁾ CRNVO – Středisko pro rozvoj nevládních organizací Černé Hory.

⁽²²⁾ Program facility občanské společnosti.

nevládní organizace měly více soustředit na věcné problémy na základě ad hoc nebo dlouhodobých platform a sítí, aby svou činnost zefektivnily a lépe ovlivňovaly zainteresované strany.

4.2.6 *Samoregulace nevládních organizací* – v koalici nevládních organizací *Spoluprací k cíli*, která je největší svého druhu a která sdružuje přibližně 200 nevládních organizací Černé Hory⁽²³⁾, byl vytvořen samoregulační orgán a přijat kodex chování, akceptovaný většinou velkých nevládních organizací i mnoha dalšími, které v souladu s tímto kodexem zveřejňují zprávy o své činnosti a finanční zprávy. To je velmi důležité pro zlepšení transparentnosti nevládních organizací a tím i důvěry veřejnosti.

4.2.7 *Zástupci v radách, reprezentující nejrůznější společenské zájmy* – v souladu s přijetím nových právních předpisů vyžadujících účast všech zainteresovaných stran se nevládním organizacím dostalo právně zaručeného postavení v Radě RTCG⁽²⁴⁾, v Radě pro občanskou kontrolu policie⁽²⁵⁾, v Národní radě pro evropskou integraci⁽²⁶⁾, Národní komisi pro boj proti korupci a organizovanému zločinu, v Radě pro péči o postižené, v Radě pro péči o děti atd., a také v některých orgánech na místní úrovni. Po mnohaletém nepřetržitém úsilí ze strany nevládních organizací ve většině těchto případů došlo ke zlepšením, avšak Národní rada pro evropskou integraci zůstává orgánem, o němž panují silné pochybnosti co do legitimacy a legality zástupců nevládních organizací.

4.2.8 *Udržitelnost odvětví nevládních organizací v Černé Hoře* – z důvodu celkově nevyvinuté politické kultury a kultury v oblasti lidských práv má černohorské odvětví nevládních organizací slabou tradici a nejistou budoucnost⁽²⁷⁾. Je silně závislé na zahraniční pomoci a na svých klíčových vůdcích, takže je v případě personálních změn nebo stažení dárců křehké. V největších organizacích byly podniknuty některé kroky k interní reorganizaci a ve strategickém plánování, jakož i k zavádění služeb přispívajících do rozpočtu, to však zatím nepředstavuje pevnou záruku pro celkovou udržitelnost odvětví.

4.3 Sociální dialog a organizace sociálních partnerů

4.3.1 Pracovní právo přijaté v roce 2008⁽²⁸⁾ upravuje ustanovení kolektivních smluv, postup provádění změn ve vzájem-

⁽²³⁾ Více na www.saradnjomdocilja.me.

⁽²⁴⁾ Zákon o veřejném vysílání Černohorského rozhlasu a televize (RTCG), přijatý v roce 2002, a Zákon o veřejném rozhlasovém a televizním vysílání Černé Hory, přijatý v roce 2008 (a nahrazující předchozí).

⁽²⁵⁾ Zákon o policii přijatý v roce 2005.

⁽²⁶⁾ Rozhodnutí o založení Národní rady pro evropskou integraci, přijaté v roce 2008.

⁽²⁷⁾ CIVICUS, hodnocení černohorské občanské společnosti: *Slabá tradice, nejistá budoucnost*, 2006, edit. S. Muk, D. Uljarević a S. Brajović.

⁽²⁸⁾ Pracovní právo, Úřední věstník Černé Hory, č. 49/08.

ných vztazích mezi stranami kolektivního vyjednávání a další otázky významné pro zaměstnavatele a zaměstnance. Pravomoc uzavírat obecnou kolektivní smlouvu se přiznává kompetentnímu orgánu příslušného odboru, sdružení zaměstnavatelů a vládě.

4.3.2 **Pracovní právo obsahuje rovněž ustanovení o organizacích zaměstnanců a zaměstnavatelů.** Zaměstnanci a zaměstnavatelé mají právo svobodně zakládat organizace a stát se jejich členy, a to bez předchozího schválení a za podmínek stanovených statutem a pravidly těchto organizací.

4.3.3 **Svoboda zakládat odborové organizace.** Zaměstnanci mají právo bez předchozího schválení založit odborovou organizací a zapojit se do její činnosti. Odborové organizace jsou zapsány do rejstříku odborových organizací vedeného Ministerstvem práce a sociálních věcí. Podle zákona se za reprezentativní považuje odborová organizace s nejvyšším počtem členů zaregistrovaná na ministerstvu. V praxi to znamená, že reprezentativní na národní úrovni může být pouze jedna odborová organizace, bez ohledu na počet nebo reprezentativnost ostatních odborových organizací. Na programu jednání Sociální rady je návrh právního předpisu o reprezentativnosti odborových organizací.

4.3.4 Odborové organizace zastupuje **Konfederace odborových svazů Černé Hory (CTUM)** a **Svaz svobodných odborových svazů Černé Hory (UFTUM)**. CTUM je členem ITUC⁽²⁹⁾ a má statut pozorovatele v procesu přidružení k ETUC⁽³⁰⁾. UFTUM je nově vytvořená organizace, jež se odštěpila od CTUM a byla oficiálně založena v listopadu 2008, a není proto zatím součástí mezinárodní (ITUC) ani evropské (ETUC) odborové platformy, i když je s oběma těmito organizacemi v kontaktu. CTUM byl přiznán statut sociálního partnera, ačkoli ve skutečnosti žádná odborová organizace nepodstoupila právní proceduru, jež by jí přiznala reprezentativnost v souladu s novým pracovním právem.

4.3.5 **Sdružení zaměstnavatelů** Podle zákona se za reprezentativní považuje sdružení zaměstnavatelů, jehož členové zaměstnávají alespoň 25 % zaměstnanců hospodářství Černé Hory a podléjí se minimálně 25 % na HDP Černé Hory. Sdružení zaměstnavatelů se za účelem vedení záznamů musí zaregistrovat na Ministerstvu práce a sociálních věcí. Ministerstvo stanoví způsob vedení záznamů o sdruženích zaměstnavatelů a podrobnější kritéria k určení reprezentativnosti sdružení zaměstnavatelů.

⁽²⁹⁾ Mezinárodní konfederace odborů.

⁽³⁰⁾ Evropská konfederace odborových svazů (EKOS).

4.3.6 Zaměstnavatele Černé Hory zastupuje **Černohorská federace zaměstnavatelů** se sídlem v Podgorici. Ta je velmi aktivním členem Mezinárodní organizace zaměstnavatelů (IOE) se sídlem v Ženevě a podílí se na mnoha projektech. Je rovněž pozorovatelem u **BUSINESSEUROPE** ⁽³¹⁾.

4.3.7 Černá Hora má rovněž obchodní komoru, organizaci s povinným členstvím založenou v roce 1928, která má na evropské úrovni statut pozorovatele u Eurochambers a Eurocommerce. Obchodní komora nemá statut sociálního partnera. Na národní úrovni je členem Národní rady pro odstraňování obchodních překážek a zlepšování konkurenceschopnosti a vládního Výboru pro evropskou integraci.

4.3.8 Nejvyšším tripartitním orgánem je **Sociální rada**, která vznikla v červnu 2008 na základě zákona přijatého v roce 2007 (zákon o Sociální radě). Rada se skládá z 11 zástupců vlády, 11 zástupců zmocněných odborových organizací a 11 zástupců sdružení zaměstnavatelů. Sociální rada zastřešuje množství pracovních výborů, zabývajících se nejrůznějšími hospodářskými a sociálními problémy.

4.3.9 V dubnu 2009 bylo v souvislosti s globální ekonomickou krizí podepsáno Memorandum o sociálním partnerství a sociální partneři jsou otevření a v současné situaci globální ekonomické krize využívají nejrůznějších příležitostí k formálním a neformálním konzultacím.

4.3.10 I přes jistý pokrok v tripartitním dialogu zůstává dvoustranný sociální dialog pořád velmi chabý a soustředí se především na vyjednávání odvětvových kolektivních smluv. Přestože na národní úrovni panuje snaha o vytvoření jedné všeobecné kolektivní smlouvy, ratifikované odbory, zaměstnavateli a vládou, diskutuje se i o možnosti zavedení dvou všeobecných kolektivních smluv – pro hospodářství a pro veřejnou správu. Každé rozhodnutí o této otázce musí být podloženo větším počtem důkladných analýz. Velký význam pro celkový sociální dialog a pro společné analýzy sociálních partnerů by mohlo mít vytvoření dvoustranného střediska informačních zdrojů pro sociální dialog

5. Konkrétní připomínky

5.1 Čtvrtá výroční zpráva Evropské komise o pokroku Černé Hory neuvádí **žádná omezení svobody shromažďování a sdružování**. V úloze organizací občanské společnosti bylo dosaženo určitého pokroku. Několik nevládních organizací je i nadále v centru veřejné a politické pozornosti. Na národní úrovni existuje **vládní strategie spolupráce s nevládními organizacemi**, avšak její provádění zaostává a **reálný vliv nevládních organizací** na přípravu politik je velmi omezený,

a to navzdory odborným znalostem a zdrojům, jimiž odvětví nevládních organizací disponuje. Vláda nevládní organizace vítá, pokud jsou politicky přijatelné nebo dokud plní různé služby, problémy však vznikají u programů dohledu a monitorovacích programů, jakož i s účinnou konzultací a se zapojováním do politiky a rozhodovacího procesu.

5.2 Úlohou **Úřadu vlády pro spolupráci s nevládními organizacemi**, fungujícího jako součást generálního sekretariátu černohorské vlády, by měla být řádná podpora a zajišťování dalšího rozvoje nevládních organizací v zemi. Ve skutečnosti je však současná kapacita a vybavení tohoto úřadu velmi omezené. Navzdory úsilí zaměstnanců není jeho aktivita z pohledu zástupců nevládních organizací patrná. Přípravuje se vytvoření vládní rady pro spolupráci s nevládními organizacemi, a tento úřad by měl plnit úlohu sekretariátu rady. To by mohlo být dobrým krokem ke zlepšení situace.

5.3 Občanská společnost má také dva zástupce v **Národní radě pro evropskou integraci**. Avšak legalita a legitimita jmenování současných členů byla důvěryhodnými nevládními organizacemi vážně zpochybněna. Parlamentním předpisem by měla být definována a stanovena jasná kritéria k zajištění transparentnosti, reprezentativnosti a kvality příslušných delegátů. Národní rada pro evropskou integraci by mohla být slibným nástrojem pro hlubší a účinnější zapojení občanské společnosti do procesu evropské integrace. Měl by být odblokován její potenciál.

5.4 Přes prohlášení vlády a příslušných ministerstev o konzultacích občanské společnosti v procesu přípravy legislativního rámce je **zapojení organizací občanské společnosti nadále neuspokojivé**.

5.5 Pro dobré fungování organizací občanské společnosti je nutné pro ně zajistit lepší podmínky (zejména finanční) a zvýšit jejich kapacitu **díky diverzifikaci a udržitelnosti jejich finančních zdrojů**.

5.6 Také zapojení organizací občanské společnosti do příprav na vstup do EU je omezené. Příslušné struktury a mechanismy již byly zřízeny, ale nejsou dosud dostatečně využívány. **Aktivní přispívání občanské společnosti může pomoci usnadnit proces vyjednávání s EU** a vytvořit skutečný most mezi občanskou společností a institucemi EU.

5.7 Tripartitní dialog se Sociální radou pokračuje. **Úloha a potenciál organizací sociálních partnerů jsou však stále ještě podceňovány**. Sociální rada by se v předstupním procesu mohla stát velmi mocným orgánem a přispět k překonání hospodářských a sociálních následků.

⁽³¹⁾ Evropská unie konfederací průmyslu a zaměstnavatelů.

5.8 Ustanovení současného pracovního práva, definující podmínky uznání reprezentativnosti odborových organizací na národní úrovni, jsou diskriminační vůči malým organizacím a brání správnému rozvoji odborového pluralismu. Ačkoliv je UFTUM účastníkem vládní pracovní skupiny vyjednávající nový legislativní návrh o reprezentativnosti odborových organizací, nepodařilo se jí tuto činnost ovlivnit. Vláda jednostranně rozhodla o hranici 20 %, což znamená, že aby odborová organizace splnila kritérium reprezentativnosti na národní úrovni, musí v ní být organizováno 20 % všech zaměstnanců Černé Hory. Kritérium by však mělo odrážet i další aspekty, jako např. územní, odvětvový nebo schopnost účinně hájit práva pracujících.

5.9 Při vyplňování dotazníku EU nebyli sociální partneři zapojeni do té míry, jak mohli být. Na vyplňování dotazníku se jako součást vládních pracovních organizací podílely pouze Černohorská federace zaměstnavatelů a Obchodní komora. Podle instrukcí EU měli být v příslušné části dotazníku konzultováni všichni sociální partneři.

5.10 Vládní Výbor pro evropskou integraci, pracující pod záštitou Ministerstva pro evropskou integraci, koordinuje během procesu integrace země do EU státní správu. V tomto orgánu je zastoupena pouze Obchodní komora. Sociální partneři nejsou zapojeni.

5.11 **Kapacita sociálních partnerů musí být dále rozvíjena.** Veškeré formy pomoci na všech úrovních jsou vítány. V této souvislosti může EHSV ocenit úlohu IOE a ITUC na mezinárodní úrovni a BUSINESSEUROPE a EKOS na evropské úrovni. Bylo spuštěno mnoho programů a projektů zaměřených na posílení kapacit organizací sociálních partnerů a účinného sociálního dialogu.

5.12 **EHSV rovněž vítá finanční a technickou pomoc poskytovanou Evropskou komisí** v rámci strategie rozšíření a dostupných zdrojů. Intenzivnější zapojení organizací občanské společnosti upevňuje demokracii a přispívá ke smíření. V rámci IPA Evropská komise zřídila facilitu pro občanskou společnost, financovala založení úřadů technické podpory v každé přijímající zemi spolu s rostoucím počtem krátkodobých návštěv

institucí EU, ale také umožnila přibližně 800 zástupcům účast ve workshopech na západním Balkánu a v Turecku.

6. Úloha Evropského hospodářského a sociálního výboru

6.1 Rozšíření EU a pokrok směrem ke členství v Evropské unii dosažený v zemích západního Balkánu je jednou z priorit EHSV v oblasti vnějších vztahů. Specializovaná sekce Vnější vztahy vypracovala účinné nástroje ke splnění svých hlavních cílů, jež spočívají v podpoře občanské společnosti na západním Balkáně a zvyšování její schopnosti stát se partnerem pro vládu na cestě k přistoupení do Evropské unie.

6.2 **Kontaktní skupina pro západní Balkán** zahájila činnost v **říjnu 2004**. Z geografického hlediska zahrnuje Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Chorvatsko, Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii, Černou Horu, Srbsko a Kosovo, v souladu s rezolucí 1244/1999 Rady bezpečnosti Organizace spojených národů. Je stálým a specifickým orgánem EHSV, který se zabývá tímto konkrétním regionem.

6.3 Byla uspořádána **dvě Fóra občanské společnosti západního Balkánu**, v roce 2006 v Bruselu a v roce 2008 v Lublani, která potvrdila ochotu subjektů občanské společnosti navazovat přeshraniční kontakty a jednat o lepší společné budoucnosti. Třetí Fórum občanské společnosti západního Balkánu se bude konat v Bruselu ve dnech 18. a 19. května 2010.

6.4 Dalším významným nástrojem pro budování mostu mezi občanskou společností EU a občanskou společností zemí západního Balkánu jsou **smíšené poradní výbory (SPV)**. Průzkumné **stanovisko EHSV z roku 2006 k situaci občanské společnosti v zemích západního Balkánu** ⁽³²⁾ zdůraznilo postavení EHSV a jeho rozsáhlé odborné znalosti a značné lidské zdroje a vyzdvihlo úlohu SPV v celém procesu rozšíření.

6.5 **Z tohoto důvodu EHSV doporučuje zřídit SPV EU-Černá Hora, jakmile bude Černé Hoře přiznán status kandidátské země pro přistoupení k EU. Tento SPV umožní organizacím občanské společnosti pokračovat v důkladnějším dialogu a sledovat pokrok této země na cestě k EU.**

V Bruselu dne 28. dubna 2010.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI

⁽³²⁾ Úř. věst. C 195, 18.5.2006, s. 88.